

ISBN 978-99918-60-12-1

Tilgongd til kommunusamanlegging í Suðuroy

Dennis Holm og Jógvan Mørkøre

Granskingardepilin fyri Samfelagsmenning

ARBEIÐSRIT NR. 19/2008

Um arbeiðsrit:

Arbeiðsrit eru samfelagsfakliga grundað arbeiði, sum eru minni í vavi og dýpd enn veruligar granskingarverkætlanir. Hesi rit kunnu eitt nú vera umbidnar kanningar, t.v.s. kanningararbeiði, sum Granskingardepilin ger móti gjaldi. Hetta kunnu eisini vera ávegis arbeiði av størri granskingarverkætlanum, undirvisingar- og kunningartilfar ella líknandi. Arbeiðsrit vera altíð skrivað á føroyskum. Hava fólk handrit, sum tey halda eru eignað til útgávu í Arbeiðsriti, eru tey vælkomn at seta seg í samband við depilin (sí adressu á forsíðuni).

Tilgongd til kommunusamanlegging í Suðuroy

Dennis Holm og Jógvan Mørkøre 2008

Útgevandi: Granskingardepilin fyri Samfelagsmenning

Prent: Føroyaprent

ISBN: 978-99918-60-12-1

Innihaldsyvirlit

1. Inngangur	4
2. Uppskot til mannagongd	5
2.1. Skjót tilgongd	5
2.1.1. Kommunurnar seta gongd á	6
2.2. Arbeidsbólkur verður settur	6
2.2.1. Øll skulu við	7
2.3. Fólkaatkvøða og sáttmáli	7
3. Tíðarætlan	8
Fylgiskjal 1: Brot úr lógini um sjálvbodna kommunusamanlegging	9
Fylgiskjal 2: Uppskot til sáttmála um sjálvbodna kommunusamanlegging í Suðuroynni	10
Kelduyvirlit	18

1. Inngangur

Hetta arbeiðsrit er eitt uppskot um, hvussu farast kann fram í samband við, at kommunurnar í Suðuroynni sjálvboðið leggja saman og stovna Suðuroyar kommuna.

So seint sum í mai 2005 samdust ein meiriluti í Vágs býráð og Tvøroyrar býráð um at arbeiða fram ímóti, at øll oyggin skal vera ein kommuna áðrenn kommunuvalið 2008. Men treytir vóru heftar við, m.a. at Miðnámskúlin varð verðandi í Vági.

Felags átakið hjá verandi kommunum í Suðuroy at fremja Vakstraravtalu fyri Suðuroy hevur somuleiðis víst, at oyggin hevði staðið seg betur hevði hon talað við einari rødd heldur enn við einum kóri av misjøvnum røddum. Suðuroyggin hevði verið tikin í størri álvara sum mótpart og viðspælari hjá landsstýrinum. Og ein Suðuroyar kommuna hevði kunna farið undir miðvíst arbeiði fyri menning av oynni við eini menningardeild.

Farna samgongan CHE hevði sett sær fyri í samgonguskjalinum, at menningarætlan skuldi gerast fyri Suðuroy sum liður í einum átaki at skipa fyri økismenning í landinum sum heild. Vakstraravtalan kundi her gerast lykilin til, hvussu farast skuldi fram. Fyrstu árinum sum ein roynd, seinni sum ein frymil og fyrimynd. Eins og vit hava sæð gongdina í grannalondunum, har vakstraravtalur eru vorðnar kjarnin í økismenningarpolitikkinum. Nýggja samgongan nevnir ikki beinleiðis Suðuroynna í samgonguskjalinum, men hevur hildið fast um at vilja skipa fyri einum økismenningarpolitikki. So møguleikin og avbjóðingin at leggja seg fremst í skipafylginum og vera við at leggja kósina fyri, hvussu øki kunnu mennast, er framvegis til staðar. Men Suðuroyggin hevði staðið sterkari at kunna taka av hesari avbjóðingini við at skipa seg í eina kommunu.

Samstundis hevði ein kommunusamanlegging styrkt Suðuroynna, tí hon førir við sær sparing í útreiðslum til kommunalu umsitingina, sum hóast fíggjarliga sparing, hevði blivið sterkari. Við einari kommunu og harvið størri kommunukassa, er eisini betri grundarlag fyri at bjóða dygdargóðar kommunalar tænastr.

At leggja verandi kommunur saman í eina vil leggja Suðuroynna frammalaga í skipafylginum av stórkommunum og harvið fremja tilgongdina at fáa fleiri ábyrgdarøki flutt út á økini og

eina útgjavnarskipan at tryggja fíggarligu fortreytirnar. Hetta er ein týðandi liður í strembanini at fremja menning í oynni.

2. Uppskot til mannagongd

Hóast nøkur formlig viðurskifti skulu verða uppfyllt í smb. við at kommunur leggja saman – hetta sambært lógina um sjálvbodna kommunusamanlegging (sí fylgiskjal 1) – so er tað sum so eingin serlig mannagongd, sum skal fylgjast í smb. við kommunusamanlegging.

Vit hava grundað tilmælini um mannagongd í sambandi við kommunusamanlegging í Suðuroynni á royndir frá kommunusamanleggingum í Føroyum, Danmark, Norra og Íslandi – sí eisini kelduyvirlitið aftast í arbeiðsritinum.

2.1. Skjót tilgongd

Tá farið verður undir eina tilgongd fram ímóti kommunusamanlegging, vísa royndir aðrastaðni, at tað hevur týðning, at tilgongdin verður lutfalsliga skjót, soleiðis at tað ikki kemur stígur í áhugan og felags gonguna hjá kommunustýrunum, áðrenn endalig avgerð skal takast.

At tað ikki ber til at drála, liggur eisini í tí, at tá ið partarnir hava samst um at fara undir tilgongdina, verður lok lagt á kommunukassarnar. Tá ber ikki til at fara undir nýggjar verkætlanir og íløgur. Av tí sama so ber ikki til at hava ov langa tíð ímillum, at lok er lagt á teir sjev kassarnar, og til lokið verður lyft á tí felags kassanum, ið kemur í staðin.

Vit mæla til eina skjóta tilgongd, har málið verður neyvt viðgjørt og lýst av einum arbeiðsbólki, sum so leggur tilmælið fyri kommunurnar til støðutakan. Tað er av avgerandi týðningi fyri tilgongdina, at tað gongur stutt tíð frá tí, at tilgongdin verður byrjað, til eitt uppskot liggur klárt til støðutakan. Arbeiðið í arbeiðsbólkinum eigur ikki at taka meira enn 4 mánaðir – og um byrjað verður t.d. 8. oktober 2008, so eigur eitt úrslit liggja klárt til støðutakan í februar 2009.

2.1.1. Kommunurnar seta gongd á

Fyrsta stigið í tilgongdini fram ímóti einari kommunu er, at verandi kommunustýri taka undir við, at Suðuroyggin gerst ein kommuna – taka undir við at tilgongdin fram ímóti einari kommunu byrjar. Mælt verður til at taka avgerðina um at fara undir tilgongdina longu nú, so tað er greitt fyri teimum, sum stilla upp, at kommunustýrini, ið vald verða í november, kunnu væntast bert at sita eitt skiftisár, meðan arbeiðið at leggja saman til Suðuroyar kommuna fer fram.¹

Álit hevur týðning

Royndir vísa, at tað hevur stóran týðning fyri tilgongdina, at allir partar byggja upp eitt sínámillum álit. Ein týðandi partur av tilsøgnini, sum skal seta gongd á tilgongdina til Suðuroyar kommunu, er sostatt eisini, at kommunurnar hava álit hvør á øðrum. Serliga tá umræður fíggjarliga bindingar fyri eina komandi kommunu, er neyðugt, at kommunurnar hava álit hvør á øðrum. Fyri at vísa vilja til at náa einum felagsmáli, er tað tí eisini neyðugt, at kommunurnar binda seg til ikki at fara undir nýggjar stórar íløgur, sum koma at binda og avmarka fíggjarliga rásarúmið hjá komandi kommunu.

2.2. Arbeiðsbólkur verður settur

Til at fyrireika tilgongdina fram ímóti einari kommunu, verður settur ein arbeiðsbólkur, sum ger uppskot um tilgongd, sum kommunustýrini góðtaka.

Uppgávan hjá arbeiðsbólkinum fevnir m.a. um:

- At gera arbeiðsætlan fyri tilgongdina
- At gera ætlan fyri leypandi kunning til kommunustýrismir og borgarar í oynni í sambandi við tilgongdina
- At lýsa fíggjarstøðuna hjá verandi kommunum
- At gera uppskot til nýggjan bygnað fyri Suðuroyar kommunu
- At gera uppskot til hvussu tær føstu deildirnar (Roknskapar- og fíggjardeild, Teknisk deild, og Sosial deild) kunnu samskipast og verða lagdar saman

¹ Tað ber væl til at bíða og lata nývaldu kommunustýrini taka hetta stig aftaná valið. Men frægest er at taka avgerð fyri valið um at fara undir tilgongdina at leggja saman, um breið semja er í verandi kommunustýrum. Annars er vandi fyri, at spurningurin verður politiseraður í valstríðnum, og tað kann gerast trupult at fáa semju í lag aftan á valið.

- At fyrireika stovnanina av eini Menningardeild (sum verður stovnað beinanvegin, sáttmáli er undirskrivaður)
- At skipa fyri búmerkjakapping – búmerkið til Suðuroyar kommunu.
- At gera uppskot til sáttmála um sjálvboðna kommunusamanlegging í Suðuroynni (uppskot, sum til ber at arbeiða víðari við, er lagt við sum skjál).
- At samskipa og fyrireika fólkaatkvøður at vera samstundis í kommununum um sáttmála, sum kommunustýrini í oynni taka undir við.

Tað hevur týdning í sambandi við kunningina, at tilfar frá arbeiðsbólkinum er skrivað og skipað, soleiðis at tað er greitt sett upp og lætt at skilja.

Arbeiðsbólkurin

Arbeiðsbólkurin er mannaður við kommunustjórunum/-skrivarunum í kommunum í oynni og telur sostatt sjeý limir. Ein samfelagsfrøðingur á Granskingardeplinum fyri Samfelagsmenning verður settur sum samskipari av arbeiðsbólkinum. Arbeiðsbólkurin eigur í tann mun tað er neyðugt at draga inn ráðgeving uttanífrá, soleiðis t.d. at royndir aðrastaðni úr landinum eisini kunnu brúkast í tilgongdini í Suðuroynni.

2.2.1. Øll skulu við

Tá sjeý kommunur skulu leggjast saman til eina kommunu, hevur tað týdning at “øll eru við” í tilgongdini, at øll hava eigarakenslu til tilgongdina, og at øll kenna seg á jøvnum føti við hinar partarnar í tilgongdini. Av somu orsök er arbeiðsbólkurin mannaður við umboðum úr øllum kommununum, men harumframt er tað eisini av stórum týdningi, at arbeiðsbólkurin ber góða og greiða kunning til kommunustýrslimarnar, sum eru tann politiski parturin í tilgongdini.

2.3. Fólkaatkvøða og sáttmáli

Tá arbeiðsbólkurin hevur lagt sítt tilmæli fyri kommunurnar, og kommunustýrini hava góðtikið tilmælið, verður farið undir at kunna borgaran í Suðuroynni um tilmælið og tilgongdina fram ímóti Suðuroyar kommunu. Tað hevur týdning, at kunningin er neyv og greið og fevnir um allar partar av tilgongdini í sambandi við kommunusamanleggingina.

Sáttmálin um kommunusamanlegging, sum kommunustýrini hava góðtikið, verður sendur í hvørt hús í oynni, umframt at sáttmálin verður lagdur fram á almennu kunningarfundunum í oynni.

Ein dagur fyri fólkaatkvøðu um kommunusamanlegging verður ásettur. Fólkaatkvøðan verður um sáttmálan, og fer fram í øllum kommununum sama dag.

3. Tíðarætlan

Skotið verður upp, at arbeiðið í arbeiðsbólkinum byrjar 8. oktober 2008. Skotið verður upp, at tíðarætlanin verður hendan:

Uppskot til tíðarætlan

Vika 41-42	Kommunustýrini seta gongd á arbeiði
Vika 43-44	Arbeiði í arbeiðsbólkinum
Vika 45	Kunning til kommunustýrini/kunningarferð (samskipað við ferð í sambandi við Vakstraravtaluna)
Vika 46-51	Arbeiði í arbeiðsbólkinum
Vika 2	Kunning til kommunustýrini
Vika 3-5	Arbeiði í arbeiðsbólkinum
Vika 6	Endalig kunning til kommunustýrini
Vika 7-9	Kunning til borgaran (almennir fundir og skriv í hvørt hús)
Vika 10	Fólkaatkvøða

Fylgiskjal 1: Brot úr lógini um sjálvboðna kommunusamanlegging

§ 4. Áðrenn avtalur um kommunusamanleggingar verða góðkendar av landsstýrismanninum sambært § 5, skal semja í minsta lagi vera um:

- 1) kommununavnið, har heitið "kommuna" skal vera ein partur av navninum,
- 2) staðseting um, hvar og hvussu kommunustýrið finnur sær sæti,
- 3) mannagongd um samanlegging av fyrisiting,
- 4) uppgerð av ognar- og fíggjarviðurskiftum,
- 5) tíðarfesting um, nær samanleggingin skal vera fullførd, og
- 6) um staðbundnar nevndir skulu verða settar.

Fylgiskjal 2: Uppskot til sáttmála um sjálvbodna kommunusamanlegging í Suðuroynni

Sáttmáli

um sjálvbodna samanlegging av

Fámjins Kommunu,

Hovs Kommunu,

Hvalbiar Kommunu,

Porkeris Kommunu,

Sumbiar Kommunu,

Tvøroyrar Kommunu

og

Vágs Kommunu.

Millum undirritaða

Fámjins Kommuna
870 Fámjin

og medundirritaðu

Hovs Kommuna
860 Hov,

Hvalbiar Kommuna
850 Hvalba,

Porkeris Kommuna
950 Porkeri,

Sumbiar Kommuna
970 Sumba,

Tvøroyrar Kommuna
800 Tvøroyri

og

Vágs Kommuna
900 Vágur

er í dag gjørdur hesin

S Á T T M Á L I

um sjálvbodna samanlegging av kommununum frá 1. januar 2010 at rokna og um samstarv frá 1. apríl 2009 til samanleggingardagin.

§ 1. Inngangur

Kommunurnar í Suðuroy, Fámjin, Hov, Hvalba, Porkeri, Sumba, Tvøroyri og Vágur, hava við hesum sáttmála gjørt av at ganga saman í eina kommunu, soleiðis at samanleggingin fær gildi frá 1. januar 2010, tá ið eitt felags valt kommunustýri fer at hava ábyrgdina og umsitingina av samanløgdu kommununi.

2.

Høvuðsgrundgevingarnar fyri samanleggingini eru hesar:

- at kommunurnar skulu gerast betur førar fyri at veita borgarunum eina góða tænastu
- at samskipa umsitingina og raksturin av kommununum
- at kommunurnar er betur førar fyri at taka av nýggjum avbjóðingum í framtíðini, herundir menning av oygni sum heild
- at samskipa íløgurnar, so at betri nytta fæst burtur úr íløgum, og at forða fyri óneyðugum íløgum
- at skapa betri karmar fyri øktum virksemini í økinum.

3.

Við samanleggingini leggja allir partar stóran dent á, at tænanastan og kostnaðurin verður tað sama hjá øllum borgarum í kommununi.

4.

Kommunustýrini í oygni hava samstundis tikið avgerð um, at kommunurnar frá 1. apríl 2009 at rokna fara undir tætt og miðvíst samstarv.

5.

Endamálið við hesum samstarvi er at fyrireika sjálva samanleggingina og at skipa soleiðis fyri, at borgarar í báðum kommununum frá 1. apríl 2009 skulu gerast tilvitaðir um, at kommunurnar leggja saman, eftir at verandi og stytta valskeið er lokið.

6.

Skipað verður fyri vali til nýggju kommununa 10. november 2009.

7.

Samstarvið verður skipað, so at dagligu fyrisitingarnar samstarva sum mest.

8.

Tær avgerðir, sum eftir galdandi lóg og øðrum forskriftum skulu takast av einum kommunustýri, verða framvegis tiknar av hvørjari kommunu sær, men partarnir ásanna samstundis, at ein fyritreyt fyri, at samanleggingin kann virka sum ætlað, er, at kommunurnar í skiftistíðini ikki gera nýggjar kommunalar íløgur ella binda seg til nýggj lán.

9.

Undir hesum fortreytum og samsvarandi ásetingunum í løgtingslóg nr. 77 frá 8. mai 2001 um sjálvbodnar kommunusamanleggingar, verður hesin sáttmálin gjørdur:

§ 2. Sjálvboðin kommunusamanlegging

Kommunurnar í Suðuroy, Fámjin, Hov, Hvalba, Porkeri, Sumba, Tvøroyri og Vágur, verða lagdar saman til eina kommunu frá 1. januar 2010 at rokna.

§ 3. Navn og leiðsla

Navnið á samanløgdu kommununi er **Suðuroyar Kommuna**.

2.

Kommunustýrið í Suðuroyar Kommunu hevur sæti í Hovi.

3.

Suðuroyar Kommuna verður stýrd av einum stýri, sum verður valt fyrstu ferð á kommunuvali 10. november 2009.

4.

Kommunustýrið í Suðuroyar Kommunu skal hava 11 limir.

5.

Kommunustýrisskipan og fundarskipanin í kommununum verða gjørdar soleiðis, at hesar fyriskipanir eru samlíkar samanleggingardagin.

6.

Nýggja kommunustýrisskipanin og fundarskipanin verða galdandi fyri Suðuroyar Kommunu og koma í gildi 1. januar 2010.

§ 4. Samstarv fram til samanleggingardagin

Frá 1. apríl 2009 fara kommunurnar undir fyrisitingarligt samstarv.

§ 5. Fíggjarætlan

Fyri restina av fíggjarárinum 2009 virka kommunurnar undir hvør sínari fíggjarætlan, soleiðis sum samtyktar í 2008.

2.

Fyri fíggjarárið 2010 gera kommunurnar eina felags fíggjarætlan fyri Suðuroyar Kommunu, sum verður góðkend av teimum kommunustýrunum, ið samtykkja í hesum sáttmála.

§ 6. Samráðingarumboð

Umboð fyri einstøku kommununa hevur rætt at møta á nevndarfundi í einhvørjari kommunu í Suðuroy.

2.

Kommunurnar binda seg at hoyra umboðini undir nevndararbeiðnum. Umboðini hava ikki atkvøðurætt.

3.

Hesar ásetingar koma í gildi 1. apríl 2009.

§ 7. Kommunalar verkætlanir

Kommunal arbeiði, sum er byrjað í kommunum áðrenn 8. oktober 2008, skulu gerast liðug.

§ 8. Mannagongd viðvíkjandi fyrisiting

Kommunala fyrisitingin hevur sæti í Hovi.

2.

Øll starvsfólk hjá núverandi kommunum koma í starv hjá samanløgdu kommununi.

3.

Nýggj starvsfólkareglugerð skal samtykkjast í samanløgdu kommununi.

4.

Allar journalir hjá núverandi kommunum verða lokaðar 31. desember 2009. Nýggj journal verður stovnað 1. januar 2010, har gangandi mál verða latin upp aftur.

§ 9. Uppgerð av ognar- og fíggjarviðuskiftum

Við samanleggingardegnum sum skeringsdegi verður ein uppgerð gjørd yvir allar ognir og alla skuld hjá hvørjari kommunu sær.

2.

Við støði í hesi uppgerð, sum verður framd eftir vanligum roknskaparreglum, verður gjørd ein byrjanarfíggjarstøða pr. 1. januar 2010 fyri Suðuroya Kommunu.

3.

Byrjanarfíggjarstøðan hjá Suðuroyar Kommunu skal fevna um allar ognir og alla skuld, sum kommunurnar hava 1. januar 2010, burtursæð frá neyðugum tillagingum viðvíkjandi møguligum millumrokningum millum kommunurnar uppgerðardagin.

4.

Nevndu uppgerðir og byrjanarfíggjarstøða skulu eisini góðkennast av kommunustýrinum í Suðuroyar Kommunu, og uppgerðirnar skulu grannskoðast av grannskoðaranum í kommununi.

§ 10. Staðbundnar nevndir

Staðbundnar nevndir verða settar í samband við samanleggingina.

§ 11. Gildiskoma

Hesin sáttmáli kemur í gildi, tá ið hann er undirskrivaður av øllum pørtum. Sáttmálin er bindandi og kann ikki sigast upp av nøkrum parti.

Sáttmálin verður undirskrivaður í átta eintøkum, harav hvør kommuna fær sítt eintak, meðan eitt eintak verður sent Føroya Landsstýri til varðveitslu.

§ 12. Góðkenning

Hesin sáttmáli er treytaður av góðkenning frá landsstýrismanninum í kommunumálum samsvarandi § 4, stk. 1 í løgtingslóg nr. 77 frá 8. mai 2001.

tann xx. februar 2009

Fámjins Kommuna

nn

borgarstjóri

Hovs Kommuna

nn

borgarstjóri

Hvalbiar Kommuna

nn

borgarstjóri

Porkeris Kommuna

nn

borgarstjóri

Sumbiar Kommuna

nn

borgarstjóri

Tvøroyrar Kommuna

nn

borgarstjóri

Vágs Kommuna

nn

borgarstjóri

Kelduyvirlit

Her er eitt yvirlit yvir ymiskar keldur í smb. við royndir frá og kjak um kommunusamanlegging í Føroyum, Danmark, Norra, og Íslandi. Partar av hesum tilfari er grundarlag undir hesum arbeiðsriti.

Nakrar føroyskar keldur

“A Bottom-up Solution to Municipal Amalgamation in the Faroes”, Dennis Holm, Føroyskt Lógarrit. Vol. 6. No. 3. Mai 2007.

”Future Challenges to Small Municipalities : The Cases of Iceland, Faroe Islands and Åland Islands”, Gestur Hovgaard, Gretar Thor Eythorsson og Katarina Fellman, Nordregio, Stockholm 2004.

“Kjakið um kommunusamanlegging manglar innihald”, Dennis Holm: Kronikkur í Dimmalætting 12. des. 2006.

“Kommunusamanlegging - hvat siga suðringar?”, Dennis Holm og Bjarni Mortensen, , Arbeiðsrit 7, Granskingardepilin fyri Økismenning 2004.

“Nýggj kommunuskipan - Niðurstøður og tilmæli, Táttur II”, Kommununevndin sept. 1998.

Nakrar danskar keldur

“De små kommuner – de er ikk’ så ringe endda?”, Mouritzen, Poul Erik, AKF, nov. 1999.

“Erfaringer med kommunesammenlægning – de første fem eksempler”, Kommuneinformation, Kommunernes Landsforening, 2004

“Kommunesammenlægning – Erfaringer fra Kalundborg og Hvidebæk”, Kommuneinformation, marts 2002.

”Kommunesammenlægningens første år bedømt af borgerne på Bornholm”, Ulrik Kjær og Leif Olsen, AKF Forlaget, okt. 2004.

”Kommunestyrets fremtid”, en antologi redigeret af Rolf Norstrand og Nils Groes, AKF Forlaget, okt. 2001.

”Kommunestørrelse og lokalt demokrati”, Ulrik Kjær og Poul Erik Mouritzen (red.), Syddansk Universitetsforlag 2003.

Procesguide for kommunesammenlægning, Kommunernes Landsforening, sept. 2004

Nakrar norskar keldur

“Er det størrelsen det kommer an på?”, Sissel Hovik og Trine Monica Myrvold, prosjektrapport 2001:8, NIBR 2001.

“Kommunestruktur og regional samfunnsutvikling”, Jørgen Amdam, Johan Barstad, Lars Halvorsen og Geir Tangen, Forskningsrapport 52, Møreforskning Volda 2003.

”Kommunestruktur på Søre Sunnmøre -Kommunale tenester og økonomi”, Inge Dyrhol, Arbeidsrapport nr. 158 Møreforskning Volda 2004.

”Smått og godt – om de minste kommunenes evne til å imøtekomme generalistkommunekravet. En kunnskapsoversikt og indikatordiskusjon”. Trine Monica Myrvold, prosjektrapport 2001:1, NIBR 2001.

Nakrar íslenskar keldur

”Kommunindelningsspolitik I Island: Staten, Kommunen Och Folket Om Kommunsammanslagningar”, Gretar Thor Eythorsson, Goteborgs universitet, CEFOS, 1998.